

ТОҶИГ ҲОЛДУЗИ

№1

(6563)

11 январ, 1994 йил

СЕШАНБА

Сотувда эркин
парҳда.

Ўзбекистон болалари ва ёшларининг газетаси

ЯНГИ ЙИЛ киришини янги уйнинг остонасига қадам қўйиш билан қиёсласа бўлади. Яхши умид ва ниятлар билан девор кўтарган киши унда доимо хурсандчилик бўлишини, фарзандлари соғу саломат бўлиб яшашларини исташиди. Халқимиз ҳам ана шундай яхши орзу-умидлар билан 1994 йилга қадам қўйди. Аслини олганда, ўтган йилда ҳам тарих зарварақларига зарҳал харфлар билан битиш мумкин бўлган кўпгина салмоқли воқеалар бўлди. Айниқса, ешлар борасидаги ҳукумат қарор ва Фармонлари уларнинг ҳаётларига янгича нафас олиб кирди. Иқтидорли болаларга берилган эътибор, "Истеъдод" жамғармасининг тузилиши, "Соғлом авлод учун" орденининг таъсис этилиши, билимдон ва эуқко болаларни хорижга ўқишга юбориш кабилар туфайли яшаб ўтилган йил ешлар учун жуда унумли ва ёдда қоларли бўлди. Бироз иқтисодий қийинчиликларни ҳам босиб ўтиб, янги йилга қадам қўяр эканмиз, албатта, ҳаммамиз ҳам бу йил қандай воқеалар билан инсонларни хушнуд этаркин, деб ўйлаймиз.

"Яхши ният — ярим мол", дейди доно халқимиз. Ниятимиз яхши, умидимиз катта бу йилдан. Буни энг аввало ЮНЕСКО Халқаро ташкилотининг қарори билан 1994 йил "Оила йили" деб аталишига боғласак ҳам бўлади. Чунки оила — ҳаётнинг кичик бир дебочаси. Унинг соғлом, тинч-тотув

тинч-тотув яшасакда, ўзимизни хўрланган ҳисоблардик. Мана, бугун ҳам кўп миллатли катта оилада яшаймиз. Аммо бугунги оила бирдамлиги аввалги йиллардагидан тамомила ўзгачадир. Мустақил, миллий қадриятлари тикланган юртининг истиқлоли, келажагига ишонган

бундан икки йил аввал ўз мустақиллигига эришган ва уни бошқа давлатлар тан олган бўлсада — бу биргина сиёсий мустақиллик эди. Ўз миллий валютамызга эришишимиз эса иқтисодий мустақиллигимизни ҳам таъминлашнинг муҳим омили бўлади. Бундай қувончли кунларга оз қолди. Зеро,

ҲАР КУНИМИЗ БАЙРАМ БЎЛСИН!

яшаши, дастурхони тўкин бўлиши — мамлакатимиз баркамоллигидир.

Биз нафақат ўзимизнинг оиламызни, балки юртимизни ҳам катта бир оила деб ҳисоблаймиз. Чунки унинг ҳар бир аъзоси Ватанимиз раўнақи ва ривожига учун ҳаракат қилади. Аммо биз узок йиллар давомида Советлар мамлакатини бир оила ва биз ўша оила фарзандларимиз, деб ўзимизни ишонтириб келдик. Аммо миллий анъана ва қадриятлари поймол этилган халқларни бир бутун оила дейиш мушкул эди. Тўғри,

ҳар бир киши — у хоҳ ўзбек бўлсин, хоҳ бошқа миллат — оила, демакки, ўз Ватани пойдевори мустаҳкам бўлишига ҳаракат қилмоқда. Бу йилнинг "Оила йили" деб аталиши эса ана шу улкан оиланинг ҳар бир вакилида яхшиликка, фаровон ҳаётга умид уйғотади. Чунки йилнинг бундай аталишига боғлиқ жуда кўп фойдали ва яхши ишлар амалга оширилади.

Янги йилдан кутилаётган яна бир улуг воқеалардан бири — ўз миллий валютамыз — ўзбек сўмига ўтишдир. Мамлакатимиз

иқтисодий мустақиллик мамлакатимизнинг ривожланишига янада кенг йўл очади.

Мустақил Ватанимизнинг ҳар бир кунидан завқ олсак бўлади. Унинг ҳар бир кунини байрамга айлантириш ўзимизнинг қўлимизда. Катталар ўз иш жойларидаги ютуқлари билан, сиз болалар билимларни мустаҳкам эгаллаб, соғлом бўлиб, чиниқиб, келажакни олам-олам қувончларга тўлдирасиз. Чунки сизлар нафақат бу йилнинг, балки келажак йилларнинг эгалари ва Ватанимизнинг суянган тоғларисиз!"

1994 — «кўк ит» йили

Ўтир, десам, ўтириб,
Югур, десам, чопасан.
Қанча йироқ кетмайин,
Доим излаб топасан.
Гапларим англагандек,
Хўп маънодор боқасан.
Вафодорим — Қўплоним,
Менга бирам ёқасан.

Мана, хаш-паш дегунча янги 1994 йилни ҳам кутиб олдик. Товуқ йилини кузатиб, ит йилини қаршиладик. Ит — вафо, садоқат, сажимият, ҳамдардлик тимсоли. Ахир инсонлар ҳаётини сақлаб қолиш учун ўз жонини хавф остига қўйган ёки эгасининг қабри устида жон берган вафодор итлар ҳақида эшитганимиз озмунчами? Бас шундай экан, ушбу йилимизни ҳақли равишда вафо йили, деб атасак арзийди. Итлар қалбидаги садоқат вафодорлик ҳисси одамлар қалбида ҳам доимо бўлишини жуда-жуда истаимиз.

Р. АЛЬБЕКОВ туширган сурат.

БИРИНЧИ ҚОР ёққан кунлар эди. Одатдагидек катта асфальт йўл ёқалаб мактаб томон борардим. Автобус бекатидан сал нарироқда, қўлида халта тутган, қомати букчайиб қолган кекса бир онахонга кўзим тушиб қолди. У йўловчиларга илтижо билан қарар, кимдандир нажот кутаётгандек эди. Бироқ, ҳеч ким унга эътибор бермасди. Қайгадир шошиб бораётган йўловчилардан бири ҳалиги кампирга енгилгина туртилиб кетди ҳам. Ўзи зўрга турган онахон йиқилиб кетаёзди. Ўз вақтида етиб борган эканман, дарҳол унга қўлимни узатиб, ушлаб қолдим ва қаёққа кетаётганлигини сўрадим:

— Магазинга, — деди онахон

ЎҚИТУВЧИМ НЕГАДИР ИШОНМАДИ

нурсиз кўзларини менга тикиб. — Қизим бетоб бўлиб қолувди, сут олгани кетяпман.

Озиқ-овқат дўкони турнақатор машиналар тинимсиз қатнаб турган катта йўлнинг нариги томонида эди. Кампирнинг эса бу йўлдан ўтиб олиши амри маҳол. Мен унинг қўлидан халтачини олдимда, етаклаб кўчадан ўтказиб қўйдим. Бироз навбат кутиб, сут ҳам олиб бердим. Онахонни катта йўлдан қайта ўтказиб қўяр эканман, титроқ қўллари билан елкамга қоқиб "Барака топгин, болажоним!" — деб қўйди у оҳиста.

Бу орада дарсга ҳам кечикиб қолибман. Сабабини тушунтирсам, ўқитувчимиз ишонқирамагандек бўлди. Мактабга пиёда келишимни бида туриб. "Ҳа, автобус келмай қолдимиз?" — деди истеҳзо билан. Мен жуда ноқулай аҳволга тушиб қолдим. Бу вазиятдан синфдошим Шохсанам қутқарди. Автобусда кетаётиб, бир кампирни етаклаб кетаётганимни кўрганини дарҳол йитди... Мен эса ҳамон ўқитувчимиз нима сабабдан гапимга ишонмаганилиги ҳақида ўйлайман.

Маҳмуд СУЛАЙМОНОВ,
Тошкент туманидаги
19-мактабнинг 8-"Б" синф
ўқувчиси.

Шоҳсанам ҳали жуда ёш, жамалак соч қизалоқ. Шундай бўлсада, у ҳар тонг жуда барвақт уйғонади. Чунки унинг ҳам ўзига яраша ташвишлари кўп: нонушта тайёрлашда онасига кўмаклашади, дарс қилади, инглиз тили, араб тилидан олган сабоқларини такрорлайди, рақс тушади. Қандай юмуш билан банд бўлмасин, кўшиқ унинг ҳамроҳи...

Мана, биз Шоҳсанамларнинг уйидамиз. Шоҳсанамни пиониро олдида учратдик. У мусиқа машқини ўрганаётган экан. Болаларга хос бўлган тортинчоқлигиданми, суҳбатимиз унчалик қовушавермади. Шунда, онаси Матлуба опа ҳикоя қила кетди:

— Авлод-ажлосимизда санъаткорлар бўлганини билмайман. Шоҳсанамда эса санъатга бўлган ҳавас жуда барвақт уйғонди. Ёдимда бор, 5 ёшлик чоғларида телевизор қаршисига туриб олиб кўшиқларни жону-тани билан тинглар, раққосаларнинг ҳаракатларини диққат билан кузатар, ўзича такрорлаб кўришга интиларди. Дастлаб, бунга унчалик эътибор бермадим. Лекин йиллар ўтган сари Шоҳсанамдаги бу қизиқишнинг ўткинчи бир ҳавас эмаслигини англадим. Бизда кўпчилик оилаларга хос бўлган бир одат бор: ота-оналар фарзандларининг орзу-

Мухтабар Йўлдошевадан рақс тушиш сирларини ўрганиб келмоқда. Кўшиқлар репертуари ҳам, рақслар гулдастаси ҳам анча бойиб қолган. Лазги, сарбоз, туркча, арабча, кубинча, русча рақсларни севиб ижро этади. “Салимжон-нимжон”, “Ойижон”, “Ўзбек тилим”, “Қўзиларим” каби кўшиқларни ижро этганда, кўнгироқдек овозидан уйимиз жаранглаб кетгандек бўлади, кўнглим тоғ баробар кўтарилади...

Ҳа, дарҳақиқат, жажжигина Шоҳсанам кўшиқ куйлаётганда нафақат уйи, у таҳсил олаётган 249-мактабнинг саҳналари ҳам нурга тўлгандек бўлади, гўё. Мактабда бўладиган ҳеч бир

ҳижолат.

Дарсликларини сумкасига жойлаб, мактабга отланаётган Шоҳсанамни саволга тутамиз:

— Шоҳсанам, мактабни яхши кўрасанми?

— Жуда ҳам. Фақат синфимиздаги бир хил болалар ҳазил қилиб жамалагимдан тортишади...

— Шоҳсанам, чамалаб кўрсам, кечгача тинмас экансан. Бу машгулотларнинг барчаси сенга огирлик қилмайдими? Ҳаммасига улгурасанми?

— Қайдам, улгурсам керак, кўғирчоқ ҳам ўйнайман. Қаранг, кўғирчоқларим қанча...

— Катта бўлсанг ким бўлмоқчисан?

БОЛАЖОНЛАР, ТОРТМАНГ ЖАМАЛАГИМДАН...

умидлари, қизиқиш ва интилишлари билан у даражада қизиқишмайди, улар билан жиддийроқ шугулланишга ҳам фурсат топа олмайдилар. Катта бўлса, ўз йўлини топиб кетар, деб ҳисоблашади. Бу нарса эса айрим иқтидорли, истеъдодли болаларнинг очилиб улгурмаган янги

қирраларини ўз-ўзидан сўндира боради. Мен эса қизимнинг хоҳишига қараб уни мусиқа мактабига ўқишга бердим. Бундан ташқари у ҳозирда “Шарқ” клуби қошидаги “Парвоз” ашула ва рақс дастасида ҳам қатнашади. Устозлари Дамира опа Сагирова ҳамда

тантана, тadbир, байрамлар унинг иштирокисиз ўтмайди.

У кўшиқ куйлайди, рақсга тушади, куй чалади. Бу ҳали ҳаммаси эмас. Бир вақтнинг ўзида ҳам араб, ҳам инглиз тилини ўз она тилидек мукаммал ўзлаштириш орзусида сабоқ олади. “Одобнома” унинг сеvimли фани. А. Навоий, Аҳмад Яссавий, Ҳисрав Деҳлавий, Амир Темур ва бошқаларнинг жуда кўплаб ҳикматларини ёддан айтиб, маъносини тушунтириб, кўпчиликни лол қолдиради. А. Навоийнинг қуйидаги ҳикматини ўзига шиор қилиб олган:

Кўёшлик истасанг касбу

камол эт,

Камол ар касб этарсен

бемалол эт,

Киши таълимдан топса

малолат

Топар илм аҳли олдинда

— Ким бўлишимни билмайману кўп-кўп кўшиқ куйлаб, рақсга тушсам дейман...

Икки тарафини оппоқ қор қоплаган йўлакдан мактаб сари йўналган қизалоқни кузатиб, унга оқ йўл тилаб қоламиз: мана шу момик қордек покиза, бегубор орзуларинг ҳамроҳинг бўлсин, Шоҳсанам!

Феруза ЖАЛИЛОВА.
Р. АЛБЕКОВ туширган
суратлар.

Утган ўқув иили охирида қолган эди. Учқўприк тумани халқ таълими бўлими ходимлари битирувчи синф ўқувчилари учун етуклик шаходатномаларини ҳозирлаш пайида эдилар. Бир вақт улар мўлжалдаги 27 та ўрнига 28 та аттестат езиб, эгаларига топширишларига тўғри келди. Нега дейсизми?

Учқўприк туманидаги 28-ўрта мактабда Лаълихон Йигитова таълим оларди. Ўқитувчилар унинг ҳаракатчанлигидан, аъло баҳоларга ўқишдан жуда хурсанд эдилар. Лаълихон ҳали 10 синфдалигига қарамай битириш имтиҳонларини топшира олишига кўзи етди. Бу

Билимини синаб кўрди

ҳақда у мактаб маъмурияти ва туман халқ таълими бўлимига ариза етди. Халқ таълими бўлими сўровига кўра мактаб маъмурияти ва педагогик Кенгаш ўқувчининг билимини тасдиқлаб беришди. Туман, вилоят халқ таълими бўлиmlари ва халқ таълими Вазирлигининг руҳсатидан сўнг Лаълихон Йигитова II-синфлар билан биргаликда битириш имтиҳонларини топширадиган бўлди. Ўзига ишонч билдирилганлигидан хурсанд бўлган Лаълихон 15 фандан муддатидан илгари имтиҳон топшириб, битирувчилар каторида етуклик шаходатномасини олди. Ҳозирги кунда бу билимдон ва зукко киз Қўқон Давлат Педагогика институтини талабасидир.

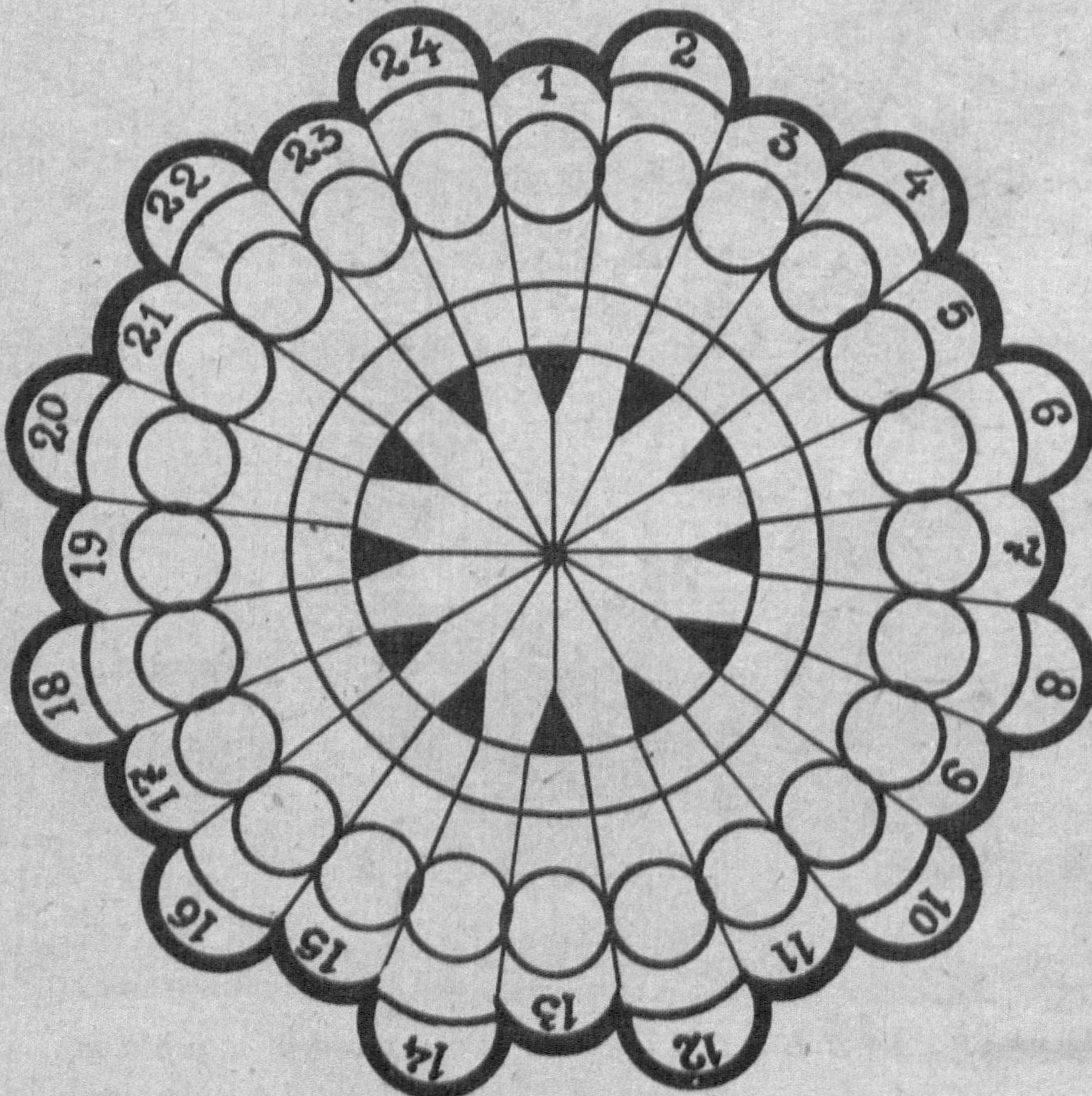
Лаълихон сингари билимга чанқок ешлар водийда кўп. Улар бугун яхши ўқиб, мустаҳкам билим олиш учун яратилган барча шароитлардан унумли фойдаланишмоқда. Иккинчи чорак якунида Учқўприк туман халқ таълими бўлими номига тушган аризалардан ҳам бунини билса бўлади. 17-, 18-, 23-мактаб ўқувчиларидан уч нафари Лаълихон сингари муддатидан илгари битириш имтиҳонларини топширишга руҳсат сўрашган. Уларнинг омадлари келишига тилакдошимиз.

ДАБДУРАҲМОНОВ.
Фаргона вилояти.

Азиз ўқувчилар!

Қуйида таърифланган сўзларни
шаклга рақамли хонадан
марказ томон ёзинг.

ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

1. Дунё томони. 2. Коинотда рўй берадиган қисқа муддатли ҳодиса. 3. Миллий чавандозлик мусобақаси. 4. Шарқ ижодиётига хос шеър тури. 5. Ўзбекистондаги қадимий шаҳар. 6. Кузпишар тоғ меваси. 7. Торли мусиқа асбоби. 8. Мўйнали жонивор. 9. Ўзбек мумтоз куйларидан бири. 10. Сайроқи қуш. 11. Шамсия йили ҳисобидаги тўққизинчи ойнинг арабча номи. 12. Борлиқ, атроф-муҳит. 13. Араблардан бошқа халқлар. 14. Болаларнинг ёзги ўйини. 15. Ижод маҳсули. 16. Қубба шаклидаги том. 17. Қозоқ халқининг атоқли шоири, маърифатпарвари. 18. Шарқ табобатида қадимдан қўлланиб келинаётган чўл гиёҳи. 19. Мамлакатимиздаги эстрада дастаси. 20. Абдулла Ориповнинг машҳур шеъри. 21. Адабиётдан ўтказиладиган ёзма иш. 22. Муҳаммад пайгамбар тарафдорларининг Маккадан Мадинага кўчиши. 23. Қазилма ёқилғи тури. 24. Ноёб буюмлар тайёрлашда ишлатиладиган фил тиши.

Машқни тўғри ҳал этсангиз, шаклнинг айланаларидаги ҳарфлардан шарқ халқ ҳикматларидан бири аён бўлади.

Ф. ОРИПОВ тайёрлаган.

УРФ-ОДАТЛАРИМИЗ

Болаликни тўйсиз, тўйларни эса болаларсиз, уларнинг шўхликларини кувончларисиз тасаввур қилиш кийин. Тўйлар бу шунчаки маросимгина бўлмай, ёшларнинг маънавий камолоти, ҳаёт жўшқинлигида

У кимки ислом динини қабул қилса, улар биринчи навбатда суннат қилишларини талаб қилади. Айрим манбаларда "Ўрта Осиё халқлари ислом дини кириб келгунча, суннат нималигини билмаганлар" деган

орасида "ер-ер, лапар, ўлан, "Келин салом", "Алик салом", "Хуш келибсиз" каби айтишув қўшиқлари кенг тарқалганки, бу тўйларимизнинг бадий ва маънавий даражасини, миллий хусусиятини белгилаб туради. Айни чоғда тўй қўшиқлари ёшлар бадий иқтидорининг шаклланишида муҳим омилдир ҳам. Келин тушиди маросимида оналаримиз томонидан айтиладиган ажойиб қўшиқлар эса тинглаган қалбларни сўзсиз ўртамай қўймайди.

Лекин афсуски, кейинги пайтларда тўйларда бобо-момоларимиз анъаналарига пуртур етиб, катта тарбиявий аҳамиятга эга бўлган тантана иштирокчиларининг маънавий оламини бойитадиган, қувноқ кайфият бағишлайдиган бадий қисмлар сусайиб бормоқда.

Бундай бўлак нарса эмас. Бундай "ижод" халқимиз табиатига зид бўлиб, унинг "илҳом парилари"га "шайдо" бўлмаслик керак, деб ўйлайман.

Юқорида айтганимиздай суннат тўйи халқимизнинг ажойиб фазилатлари ифодасидир. Бунда меҳмондўстлик, уларга кўрсатиладиган илтифот ота-онанинг ўз фарзандлари ҳақидаги эзгу орзулари мужассам бўлади. Суннат тўйининг ўзига хос хусусиятидан бири маросимда халқ болалар ўйинлари, шунингдек, турли хил томошаларнинг бутун бўй-баста билан намоён бўлишидир. Суннат тўйида уюштириладиган "Қулоқ чўзма" ва курашларни бир эсланг. Бу ўйинлар сиз болалар учун чакконлик ва эп-

келган мударрис ва ўқувчилар бирга тўйбола номига назира ўқиганлар. Мана қадимда айтилган наширалардан намуна:

**Жаҳаннам узра бир
кўприк бор, ох,
Ўшал кўприк сирот отлик
гузаргоҳ.
Омин-омин, ё раббано,
омин,
Қиличдан тез эрур,
қиличдан ингичка,
Пушаймонлар тушгай
ўшал кун ичга.
Омин-омин, ё раббано,
омин.**

Суннат тўйида "ер-ер айтиш"лар бўлган десак, кўпчилик ажабланса керак, албатта. Ҳа, қадимда Суннат тўйининг якунида "ер-ер айтиш"лар ўтказилган. Бунда тўй қатнашчилари бўлмиш аёллар

Муҳаммад
АҲМАД

муҳим ўрин тутади...

Зотан, тўй хусусида...

Халқимизнинг бахтиёрлик лаҳзаларини ифода этувчи шодлик маросими баъайни халқнинг тилию урф-одати сингари жуда тарихий ва умрбоқийдир. Ойлар, йиллар, асрлар ўтади. Лекин тўйларимизнинг жозибаси, ўз кадрини йўқотмаслиги, келажак авлодларга мерос бўлиб қолиши табиий. Аждодларимиз ҳаётида азалдан таркиб топган тўй маросими ўзининг мазмун ва моҳиятига кўра: никоҳ, хатна, қолаверса, бешик, йигитлик тўйлар деб номланган. Шулардан хатна ва никоҳ тўйлари турмушимизда алоҳида оммавийлик касб этади. Келин, тўйларни таъриф ва тавсиф қилишдан олдин уларнинг юзага келиш тарихи билан танишайлик.

Суннат тўйининг асл илдизлари ибтидоий жамоа даврига бориб тақалади. Жуда қадимдаек суннат ёш болаларнинг қатталар сафидан ўрин олиши ва балогатга етиши муносабати билан амалга оширилган. Кейинчалик қўлдорлик жамиятида бу маросимлар диний мазмун касб эта борган. Жумладан эраимиздан икки ярим минг йиллар илгари Миср қўҳинлари орасида хатна қилиш одати мавжуд бўлган. Шунингдек, яҳудийларда ҳам хатна диний талаблардан бири саналган. Хатна ҳар иккисида ҳам, яъни Миср қўҳинларию, Яҳудий динидагиларда ҳам уларнинг бошқалардан фарқларининг асосий белгиси ҳисобланган. Тарихий манбаларнинг гувоҳлик беришича, Халифа Умар иккинчи подшолик қилган 717-720 йилларда Хуросонга ўз ноиб жарроҳ ибн Абдулгани юборади.

маълумотлар бор.

Туркий қавмларда никоҳ тўйларининг юзага келиши ҳам азалий-қадимият билимдонларининг аниқлашларича: уруғчилик жамиятида Ўрта Осиё халқларининг ўзига хос никоҳ анъаналари бўлган. Давр ўзгариши билан бу анъаналар енгиллашиб бораверган. Жумладан, қадимги никоҳда "куёв синаш" маросими кенг тарқалган. Бу ҳақда тарих илмининг султони Герадот ўз асарида шундай гувоҳлик берган: "Шак қабиласининг кизлари яккама-якка жангда енгиб чиққан қуёвга эрга чиққанлар". Бу каби маълумотлардан халқ дostonларида ҳам ўқишингиз мумкин. Ҳазрати Алишер Навоий ижодида ҳам ўзбекона тўйлар маромига етказиб улугланган. Навоий тўй таърифида шундай ёзади:

**Гулу сабза айёмида бўлди
тўй,
Бўлиб улшан ойин била
шаҳру куй.
Аёқчи келтур жомни,
лаб-балаб,
Ки тўй ўлди айёми айшу
тараб.**

Ҳа, ҳар бир халқнинг тўй маросими мазмун ва моҳияти билан маълум маънода ана шу миллатнинг маънавият даражасини ифода этади. Зеро, тўй-томошаларда азалдан моҳияти чуқур, халқ донишмандлиги сайқалланган, жозибали расм-русумлар ўз аксини топган. Шуниси характерлики, шарқ халқлари тўй маросимларида, ўз истакларини, таассуротларини, ҳис-ҳаяжонларини бир оғиз бўлса-да бадий ифода қиладилар. Жумладан, халқ

Уларнинг ўрнини ҳавойи, мазмунсиз, бачкана айтишувлар эгаллаётганлиги ўта афсуслидир.

Албатта, бундай бадиятдан йироқ, тумтароқ, бир-бирини камситувчи пойма-пой, олди-қочди қабиладаги тизмалар айрим ёш йигит ва кизларнинг жамоат орасида ўзларини тута билмасликлари, бесуюяк тилларига зўр беришларидан

чиллик рамзи бўлиб қолган. Суннат тўйининг ўзига хос томошаларидан бири худди никоҳ тўй сингари халқ қўшиқларига ҳам бойлигидир. Жумладан, қадимда суннат тўйининг донгини етти иқлимга ейиш маъносига "Нашира айтиш"лар ташкил этилган. "Нашира айтиш"да мадрасадаги мударрис ўз талабалари билан тўйга таклиф этилади. Тўйга

тўй боланинг онасини ўртага олишиб, қўшиқ айтадилар.

**Хой-хой ўлан, жон ўлан,
Жон ўлансан, ёр-ёр.
Жоним Аро гавҳарим,
Якдонамсан, ёр-ёр...**

Бундай қўшиқлар қувноқ қулгига, ҳазил-мutoйибага жудаям бой бўлади. Болалар қувноқ қўшиқларни мириқиб тинглайдилар. Қадимда қуйланган бундай қўшиқлар ҳар бир суннат тўйининг бадий жозибаси бўлиб келган. Ҳа, ўзбек тўйларидаги ўйин-томошалар ёшларнинг жисмоний камолотида, бадият оламининг ривожланишида ўзига хос катта ижобий кучга эга бўлган.

Тўйларда иштирок этган болалар урф-одат, расм-русумлар замирида яширинган инсон шахсини улуглаш туйғусини англайдилар.

Шуни алоҳида қайд қилиш керакки, тўйлардан ҳар бир ўспирин ўзига хос ҳолатда маънавий озука олади. Аклан барқамол, зеҳни ўткир ёшларимиз учун тўй маросимлари ажойиб тарбия мактабидир.

Азиз ўқувчи, сиз ўзининг гувоҳ бўлган тўй таътаналарини кўз ўнгингиздан бир ўтказиб кўринг-а, унинг қайси жиҳатлари сизлар учун мароқли. Зеро, тўйларда бўладиган болалар ўйинлари, айтиладиган қўшиқларни ардоқлаб ўрганиш, излаб топиш — ҳар биримизнинг ечимиздан қатъий назар бурчимиздир.

Ўйлаймизки, сиз ҳам тўйларда севиб ўйналадиган халқ болалар ўйинлари, айтиладиган қўшиқлар хусусида эшитган ва билганларингизнинг газета таҳририятига ёзиб юборасиз.

Р. Альбеков туширган суратлар.

Бу воқеа сира эсимдан чиқмайди. Ўғлим билан иккимиз ёзувчиларнинг дўстонадаги дам олиш уйи томон бораётган эдик. Чап томондаги уйлар бўйлаб қадам босишимиз билан челақ кўтариб келаётган козоқ аели бизни кўриб, йўлак чеккасида тўхтаб, бизга тикилиб турди. Бундай пайтда у ким бўлдикин, деган хаёлга боришингиз турган гап. Савол учун ўрин йўқ эди. Нотаниш аелга яқинлашишимиз билан ним таъзим қилиб, қўлини кўксига қўйди.

— Ассалому алайкум! — деди-ю икки қадам босишимиз билан челагини кўтариб рўпарадаги уйга кириб етди. Халқ дунё кўрмаган ўғлим бунга эътибор бермай, йўлда давом этди. Қадам босишдан тўхтамай ўғлимни туртдим:

— Болам, ҳеч нима сездингми? Ўғлим елка қисди.

Сафар БАҲНОЕВ

Публицистик ҳикоя

— Нимайди?
— Қойил-е, — унга танбех бердим. — Яна диний мактабда ўқирмиш. Одам дегани, бундок эътиборли бўлади.

Ўғлим ўқилишимнинг бунга нима алоқаси бор, дегандек ранжиганнамо қаради. Уни безовта қилмадим. Қаерда ўқимасин барибир кўп қаватли уйларда яшаганмиз-да. Ўғлимнинг таниш-билишлари ҳам ҳар хил. Очиғи — ҳали дунё кўрмаган. Уни қойишим ноўрин эди. Айб ўзимда. Болалигидан ҳар бир ҳаракатини, муомалани кузатишга ўргатмаганман. Қуш уясида кўрганини қилади, деганлари ҳақ-да. Гапни кўп чўзмасдан унга астойдил тушунтирдим.

— Билсанг, болам, анови козоқ аели бизни роса улуглади-да. Отасига минг раҳмат-а. Миллий урф-одат деб мана бунга айтади. Барча мусулмон аелга бу мерос. Биз эса қуруқ гап сотиб юраверамиз. Амалда эса ҳеч балони билмаймиз.

Ўғлим менга нималар деяпсиз, дегандек галати қараш қилди. Унга бор гапни айтиб бердим.

— Болам, мен бу одатни кўрмаганимга салкам қирқ йил бўлди. Билсанг, бизнинг қишлоқларда эркак зоти келаётган бўлса бирорта аёл унинг йўлини кесиб ўтмасди. То ўтганча қутиб турарди. Мана ҳозир ўша одатни анави аёл қайта такрорлади. Иккаламизнинг ҳурматимизни ўрнига қўйди. Билсанг, эркак зотини ҳурмат қилиш бу унга бўлган ишонччи кўрсатади.

Ўғлим ҳушёр тортиб бефарқлигини тан олди. Мен бўлсам давом этдим.

— Эркак — ота зотини азал-азалдан қишлоққа деб аташган. Агар ҳар бир аёл ана шу ҳисни дилига тугиб отага муомала қилиб, уни улуглаб турса, эркак дегани ўзининг алпомиш эканини янада аниқроқ сезади. Ўзини тоғ билиб кўчага чиқади. Чунки у — барақа боши.

Ўзига тегишли гап бўлаётганини сезаётган ўғлимнинг чехраси еришди. Чунки у ҳам эркак зотидан

эмасми, қаддини тик тутиб, аёл кириб кетган хонадон томон қайрилиб қаради. У бу дамларда нималарни ўйлади, кўнглидан нималар кечди. Бунга аниқ айтолмайман. Билганим шуки, ўзига бино қўйиб, шашт қадам босишга ўтди.

Шу кунга қадар ҳаётимиз юришганидан юришди. Ўғлим кетмон чопишда чарчаш нималигини билмади. У ўзи учун ўзи ҳақида янги бир оламни кашф этгандек бўлди.

Мен бўлсам кеч бўлсада кўрган-билганларимни унга ҳикоя қилиб бериб турдим. Тушунмаган жойларни шарҳлаб бердим.

Бизда асримиз бошигача "она Ватан" деган иборами, тушунча бор эдим, йўқ эдим бунга билмайман.

Мен бу билан азиз оналаримизни камситмоқчи, нур тушаётган юзларига соя ташламоқчи эмасман.

Холисхон опа Фарғона олийгоҳида ўқиб юрган кезларидаёқ республика газеталарида кўрина бошлаган эди. Опанинг асли қасби — биолог. Шу боисдан бўлса керакки, опа табиатдан илҳом излайди, унинг мўъжизавий гўзаллигини ўзгача бир оҳанг билан тараннум этади. Шоира опамизнинг шеърларини ўқир экансиз, юрак титроғига ошно тутинасиз — бу қалбдан қуюлаётган туйғу ва хотирот мисраларидир. Хотирот дедик, бу энди мактаб ҳаётининг жўшқин, беғубор ва доимо қувноқлик билан эсланадиган онлари. Қайсидир шеърида айтмоқчи:

Ўғдуларинг чашмасин бўёққа булаб,
Ўзарканман, етмайди денгиз сиёҳи.

Бош эгик, жим яшаш — буюк неъмат. Тарбиянинг бош йўналиш маъзи ана шундан иборат эди. Бу юртда сарбадор боболаримиз

яшаганини хаёлимизга келтирмасдик.

Мен устоз Уйғун домланинг руҳини безовта қилмоқчи эмасман. Фақат дарслик саҳифаларида ўқиганимиз, айниқса, бизга ед бўлиб қолган ушбу мисрларимизни эсингизга солмоқчиман. Бир хотирланг-а, у кишининг "Менинг икки онам бор" деган шеъри мана бундай бошланарди:

Менинг икки онам бор,
Иккиси ҳам меҳрибон.

Ким бу икки она? Ўқитувчимизам, шеърдаги гоё ҳам бизга қуйдагича маълумот беради: яъни бир онамиз Ватан, у бизга ширин нон беради. Иккинчи онамиз бизга ширин жон беради. Иккиси ҳам меҳрибон.

Бу энди замонасозлик. Уйғун ака аслида ҳазил-хузул, тагдор гап айтишнинг устаси эди. Ҳозирги кунда "Менинг икки онам бор" деб алоҳида ургу бериб мактабнинг кўринг-чи. Кўнглингизга нелар келаркан...

Мен бошқа ҳислату қусурлар тўғрисида тўхталиб ўтирмайман.

Ўғлимга айтадиган гапларим кўпайди. "Оталар юрти" деган сўз, унга бўлган фахр, ифтихор нега йўқолиб кетди. Ахир бош ҳимоячимиз ота эмасми? Нега асрлар юқини елкасида кўтариб келган оталар бизнинг асримизга келиб елка қисик, камсуқум, қуввати бечароҳол бўлиб қолди. Нима десанг кўниқувчан зотга айланди. Ёки рўзгор, бола-чақа ташвиши кўпайдими? Бундай десак, рўзгор, бола-чақа ташвиши оталар елкасига бугун тушаётгани йўқ. Бундан кейин ҳам бўлади. Менимча, оталар ҳам кунларга мослашиб яшайдиган одат чиқарди. Жасурлик, мардлик, жўмардлик деган гаплар эртагу дostonларда қолди. Ҳа, буларни боболаримиз тўкиб, ўзлари унга амал қилиб, ўзлари бош қахрамон бўлиб қолишди-ёв.

Ота ҳафсаласиз, бефарқ бўлса боласини қойишдан нима манфаат топади...

(Давоми келгуси сонда).

Холисхон
ОЛИМЖОНОВА

Бахш айлабсан борлиққа сайқал.
Сенинг гўзал хуснинга боқиб,
Юрагимда уйғонар ҳавас.
Дур-шабнамдан сирғалар тақиб,
Ўхшай дейман сенга шу нафас.
Гарчи қисқа бўлса ҳам умринг,
Бир кун келиб сўлсанг ҳам, бироқ —
Кўнгилларга солган суруринг
Завол билмай яшайди узок.

ОРЗУ

Қалбимизнинг шўх-жаранг ториға
қўшиб,
Бир умр қуйлайман Ватаним ишқин.
Чанқаган чўлларга юракдан жўшиб,
Оқгайман мисоли баҳорий тошқин.
Қуешдан қорайсин майли билагим,
Чўлларда гул унсин меҳнат мавжида —
Бахтимни топаман деган тилагим,
Доимо жўр урар қуйим авжида.

ЎШЛИГИМ

Ўшлигим гўнчадай рухсоринг кўрсат,
Хусниндан гул баҳор олсин андоза.
Қирминг бўяган илҳом қаламим,
Тинмасин шеъримга чечаклар еза.
Ўшлигим, Ватаним тупроқларида,
Хароратинг бирла зўр ёлқинлар ек,
Ва халқим меҳрининг ирмоқларида,
Дарёга сув бўлиб, ферузадай оқ.
Ўшлигим, баҳорга сенинг кўркингни,
Мадҳ этсам рашк ўти бўлолсин қат-қат.
Сенинг-ла шеърларим халқим

қалбига —
Бахтиёр бўлардим етолса фақат.

ИСТИҚЛОЛ ТОНГИ

Сочимизга нурлар таратиб,
Жилмаяди гўзал тонгимиз.
Мактаб-билим кучоқларида
Япроқ езиб борар онгимиз.
Йиллар ўтар билим тафтидан,
Йўл оламиз чўққилар томон.
Унда гўзал тонглар афтидан
Нурли бахтни тутар бегумон.
Бахтимизни қилади кўз-кўз,
Лабдан учган жўшқин ашула.
Кўролмасдик шу бахтни сўзсиз
Адолат нури сочмаса шуъла.

МАКТАБИМ

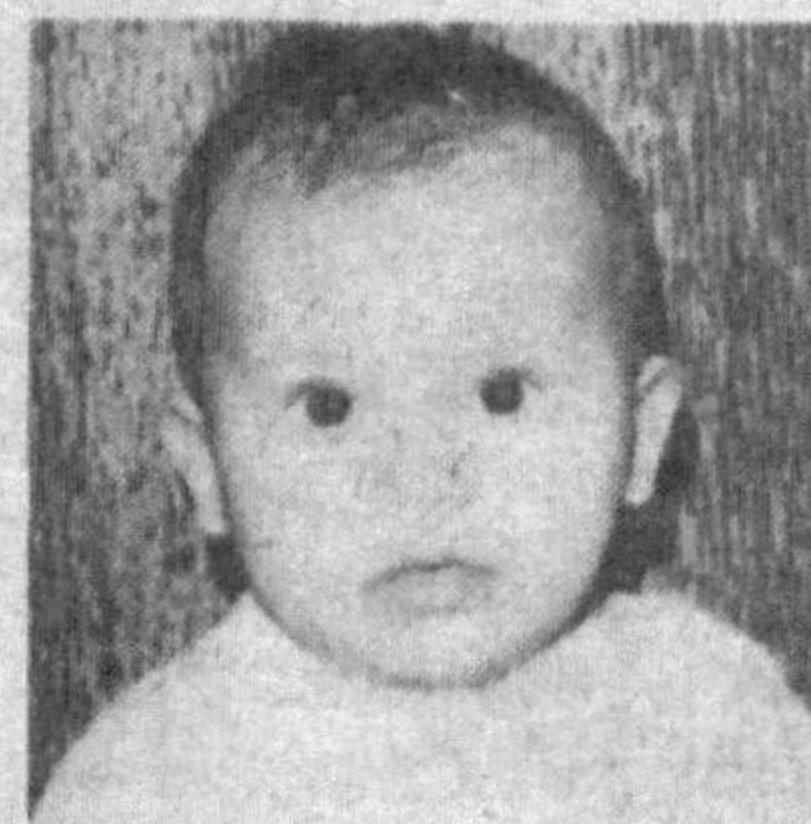
Ёш чоғим меҳринг ўти қалбимда енгач,
Қанот езиб кучоғингга кўп ошиқардим.
Мактабим, меҳрингга юрагим қонгач,
Қувончим дарёдай ўзан билмасди.
Суйганингдан офтобдек бошимни

силаб,

Ўйлаб, ҳеч тополмадим меҳринг
дарёсин.
Ўғдуларинг чашмасин бўёққа булаб,
Ўзарканман, етмайди денгиз сиёҳи.
Онагинам — мактабим, меҳринг
дарёсин —
Тўлқинида бахт сари оқиб етгум бор.
Истиқлол бағрида офтобнингни
Юрагим торларига қўшиб чертгум бор.

БОЙЧЕЧАК

Ҳамма елда гулларнинг иси,
Адиқларда майсалар бахмал.
Эй, бойчечак, баҳор элчиси,

Мурғаккина гўдагимиз, оиламизнинг қувончу
шодлиғи бўлиш ИСЛОМЖОН умрининг биринчи
баҳорини қарши олди. Унга узок ва мазмундор умр
тилаш билан бирга, ушбу қувончли онлар унинг ҳам,
бизнинг ҳам хотирамизда бир умр муҳрланиб
қолишини жуда-жуда истаймиз.

Яратгандан фарзанд қамолотини тилаб,
Азимовлар оиласи.

Тошкент шаҳри.

Ардоқли жияним МИРАЎЗАМ!

Таваллуд кунинг муборак бўлсин! Чиройингга
ярашиб турган учувчилик либосини улғайгач ҳам
кийиб, кўкларга парвоз қилгин. Дилингдаги
жамийки ният қилган орзу-умидларинг ижобат
бўлсин. Омад сенга ҳамиша ер бўлсин.

Сени самимий қутлаб: амманг Мавжуда.

Тошкент шаҳри.

Суюкли фарзандим МИРАЗИЗЖОН!

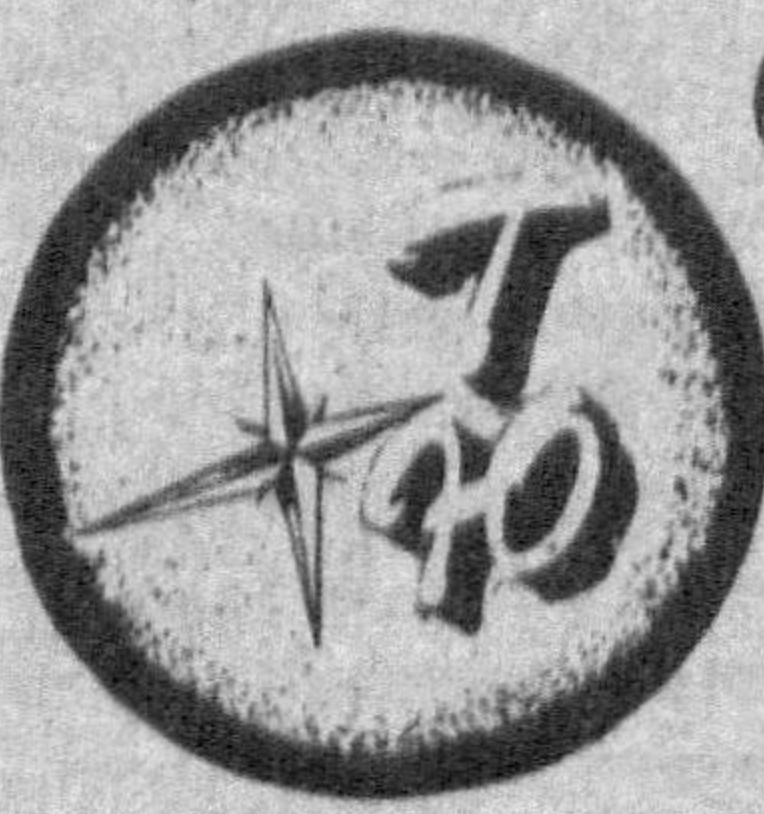
Сени 6. баҳоринг билан самимий қутлайман.
Узок-умр, сиҳат-саломатлик тилайман. Эртанги кун
нинг янада нурафшон, келажагинг порлоқ бўлсин,
шунқорим!

Қамолотингни Худодан тилаб қолувчи
онанг Мавжуда.

Тошкент шаҳри.

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

Бош муҳаррир: Ақром БЕРДИМУРОДОВ.

Таҳрир ҳайъати:
С. БАҲНОЕВ, М. ДАВЛЯТОВА,
Ф. ЖАЛИЛОВА, А. КЎЧИМОВ,
М. ПИРМАТОВ / масъула қотиб /,
Ш. СУННАТОВ, Д. ТУРАХМЕТОВА.

Таъсис этувчилар:
ЎЗБЕКИСТОН ЕПШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ
ҚУМИТАСИ, ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
Газета 1929 йил, 1 августдан «Ленин учкуни»
номи билан чиқа бошлаган.

Газета ҳафтанинг чоршанба кўни чиқади.

Маълумот учун телефон: 33-49-45

Бизнинг манзилгоҳ:
700083. ТОШКЕНТ ШАҲРИ,
МАТЕБУТЧИЛАР КЎЧАСИ-32 УЙ
Напр кўрсаткичи: 64563

Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. "ШАРҚ" нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси, 41-уй.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 000137. Буюртма № Г — 751. 16273 нусхада босилди. Ҳажми — 1 босма табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 3.

Босишга топшириш вақти 19.00. Босишга топширилди 19.00.

1 2 3 4 5 6